

Valsts prezidenta Egila Levita Saeimas rudens sesijas plenārsēdes atklāšanas runa 2021. gada 2. septembrī

Publicēts: 02.09.2021.

[Egils Levits](#)

Augsti cienītā Saeimas priekšsēdētāja!

Godātie deputāti!

Man tiešām ir liels prieks redzēt, ka jūs esat atsākuši darbu klātienē, kā tas šim konstitucionālajam orgānam pienākas. Mums bija pārtraukums, kas ir saistīts ar Covid-19 krīzi, tagad situācija ir tāda, ka ir iespējams turpināt normālā režīmā, jo šis normālais režīms ir tas, kas garantē īstu parlamentāru darbību.

I

Vēl gads vai nedaudz ilgāk, un mēs vērtēsim šī sasaukuma Saeimas paveikto.

Jūsu pirmais un neatliekamais pienākums šai laikā būs bijis lemt par to, kā vislabāk nosargāt cilvēku dzīvības, sabiedrības veselību un drošību.

Šis uzdevums būs aktuāls priekšā stāvošā gada garumā. Globālās pandēmijas jauns vilnis pieņemas spēkā arī Latvijā. Tāpēc Saeimai un valdībai ir jāpanāk vienots redzējums Covid-19 pandēmijas ierobežošanā un vakcinēšanas politikā. Tas ir visas tautas interesēs.

Lai cik skaļi reizēm izskan “par” un “pret”, mums visiem kopā, visai Latvijas sabiedrībai ir kopējs pretinieks – Covid vīruss.

Es pateicos visiem Latvijas cilvēkiem, kas, rūpējoties par savu un tuvinieku veselību, visas sabiedrības drošību, ir vakcinējušies.

Es pateicos visiem, kas ir uzrunājuši un pārliecinājuši līdzcilvēkus, kuri jūtas nedroši un šaubās.

Cilvēku šaubas ir saprotamas, tādēļ neviens nedrīkst tikt atstumts. Mums visiem kopā, rūpēs citam par citu ir jāiztur šis pārbaudījums.

Covid-19 pandēmijas apkarošana un brīvprātīgās vakcinācijas iespējami plaša aptvere ir visas tautas kopēja lieta.

Pāvests Francisks to ir ietvēris skaistos vārdos: "Vakcinēšanās ir vienkāršs, bet ietekmīgs veids, kā vairot kopīgo labumu un rūpēties vienam par otru."

Godātie deputāti!

Mēs nevaram vēl vienu gadu atņemt saviem bērniem pilnvērtīgu izglītību un mūsu uzņēmumiem – pilnas jaudas darbu.

Tāpēc es piedāvāju šādus valsts politikas orientierus pandēmijas izplatības mazināšanai.

Pirmkārt, valsts politikai ir jābūt elastīgai. Situācija ir nepārtraukti mainīga. Valstij ir jāņem vērā gan saslimstības līmenis, gan jaunākās zinātnes atziņas, gan Eiropas un citu valstu pieredze.

Tādēļ Saeimai nepieciešams pieņemt tādu likumu, kas pilnvaro Ministru kabinetu un arī pašvaldības noteikt konkrētus regulējumus, kuri attiecīgajā brīdī vajadzīgi Covid-19 pandēmijas ierobežošanai un cilvēku veselības aizsardzībai.

Otrkārt, ir noteikumi, kurus jāpieņem centralizēti, attiecinot uz visu valsti, un ir jomas, kurās priekšroka ir dodama decentralizētai lēmumu pieņemšanai. Ministru kabinetam uz likuma pamata būtu jāpieņem noteikumi par profesijām, kur nepieciešama vakcinācija, piemēram, sociālajiem un medicīnas darbiniekiem, skolotājiem, vai noteiktu pakalpojumu sniedzējiem, piemēram, kultūras iestādēs, kafejnīcās. Bet Ministru kabinetam par to ir jādiskutē un jālemj atsevišķi.

Vienlaikus Saeimai būtu jānodrošina tiesības pieņemt decentralizētus lēmumus pašvaldību un iestāžu līmenī, piemēram, par skolu vai bērnudārzu pieejamību, ņemot vērā konkrēto epidēmijas izplatību.

Treškārt, ir pamatoti noteikt pasākumus un pakalpojumus, kas ir pieejami cilvēkiem ar sadarbspējīgiem sertifikātiem.

Šāds diferencēts regulējums atbilst Satversmei un Eiropas Cilvēktiesību konvencijai. Kā to nesen sprieda arī Eiropas Cilvēktiesību tiesa vienā analogā gadījumā. Tas ir tiesisks un samērīgs, jo pienācīgi ņem vērā to cilvēku tiesības un intereses, kuri vakcinējoties ir samazinājuši inficēšanās risku sev un sabiedrībai.

Ceturtkārt, ņemot vērā, ka vakcīnas ir pieejamas un katrs, kurš vēlas, var vakcinēties, turpmāk vairs nebūtu pieņemama tik plaša mēroga tautsaimniecības apturēšana, kādu pieredzējām iepriekšējā ziemā.

Izņēmums varētu būt vienīgi tad, ja saslimstība sasniedz tik augstu līmeni, ka pastāv drauds, ka mūsu medicīnas sistēma tiek pārslogota un netiek ar to vairs galā.

Piektkārt, perspektīvā ir jāpiedāvā iespēja visām jau vakcinētajām personām, kas to vēlēties, pēc zināma laika saņemt vēl papildu (trešo) poti imūnsistēmas nostiprināšanai. Tātad Latvijai jau tagad ir jāiepērk attiecīgās devas. Es saprotu, ka tik daudz devas Latvijai jau patlaban ir. Starp citu, Lietuva jau tieši diskutē par šo jautājumu. Tā kā mums ir jāseko līdzi attīstībai.

II

Dāmas un kungji!

Mēs visu laiku runājam par Covid-19 pandēmiju, taču lai cik svarīgs šis jautājums arī nebūtu, valstī vienlaicīgi pastāv un ir jārisina arī citas problēmas, it sevišķi tās, no kurām ir atkarīga valsts stratēģiskā attīstība.

Krīze, it īpaši nomācoši ilga, provocē negativismu. Un tas ir saprotami. Gan mans, gan Saeimas un valdības darbs ir vērtēts saasināti kritiski. Var teikt, ka tas jāiekļauj krīzes laiku amatpersonu dienesta komplektā.

Tomēr tas nedrīkstētu aizēnot būtiskās reformas ar ilglaicīgu pozitīvu ietekmi, kuras šī Saeima jau ir īstenojusi.

Atgādināšu tikai dažas no tām: finanšu sistēmas kapitālais remonts, kas mūs paglāba no ārkārtīgi dziļas ekonomiskas krīzes, administratīvi teritoriālā reforma un latviešu vēsturisko zemju likums, augstskolu reforma, ekonomiskās tiesas izveide, sabiedriskā medija jauna pārvaldība un izešana no reklāmas tirgus, tiesvedības procesu ilguma samazināšana (nepietiekoša samazināšana, bet tomēr), nodokļu reforma.

Katru no tām es esmu arī kritizējis un aicinājis uzlabot, īpaši tas attiecas uz nodokļu reformu, kuras iespaids uz nepilna darba strādājošajiem vai mazo algu saņēmējiem noteikti vēl būs jākorģē.

Vēsturē paliek darbi, kas atstāj ilglaicīgu iespaidu uz tautas dzīvi un padara labāku Latvijas valsti.

Tāpēc, godātie deputāti, aicinu turpināt aizsāktās reformas un likt stabilus pamatus atsevišķām kritiski svarīgām reformām, kas ietekmēs mūsu valsts dzīvi ilgtermiņā. Gads ir pietiekami ilgs laiks, lai to izdarītu līdz galam.

III

Šodien es vēlos runāt par divām jomām, kurās steidzami nepieciešamas pārmaiņas. Pirmā ir Latvijas iekšējā drošība, un otrā ir mūsu valsts strukturālā atpalicība, kas iezīmējas aizvien draudošāk.

Godātie deputāti!

Globālā pandēmija ir bijusi stresa tests mūsu veselības aprūpes sistēmai. Šobrīd stresa testu iziet Valsts robežsardze. Ja pandēmija uzrādīja, cik ilgstoši nesagatavota bija veselības pārvaldība krīzes situācijām, tad Valsts robežsardze pārbaudījumu ir godam izturējusi.

Šobrīd pret Eiropas Savienības ārējo robežu ir vērsti hibrīdkarš. Šī nav bēgļu krīze. Saskaņā ar starptautiskajiem noteikumiem bēgļi var lūgt patvērumu, ierodoties pirmajā drošajā valstī, šai gadījumā – Baltkrievijā. Tur viņus neviens nevajā, tieši otrādi – izsniedz tūristu vīzas.

Atsevišķi izvērtētos gadījumos, humānu apsvērumu dēļ Latvijā var uz noteiktu laiku uzņemt atsevišķus cilvēkus.

Bet pirmajā vietā ir jābūt Latvijas, Eiropas Savienības un NATO ārējās robežas aizsardzībai. Tas ir mūsu pirmais uzdevums, to nosargāt.

Šobrīd steidzamies ātri izbūvēt robežu ar Baltkrieviju. Bet vai bija jānāk krīzei, lai mēs ieraudzītu, cik vāji aizsargāta tā, ir?

IV

Iekšējās drošības nostiprināšana ir jānosaka kā daudzgadu prioritāte, tai skaitā lemjot par budžetu jau šogad.

Mēs nevaram gaidīt vēl kādu neparedzamu pārbaudījumu kādai no iekšlietu jomām.

Konsekventi un atbilstoši NATO standartiem jau ilgāku laiku tiek nostiprināta valsts ārējā drošība. Tā mums ir labā līmenī, ļoti labā līmenī.

Tagad tikpat konsekventi, soli pa solim, ir jānostiprina valsts iekšējā drošība.

Robežsargi sargā Latvijas robežu, bet, lai tur nokļūtu no reizēm 30 kilometru attālām mājām, viņiem pašiem ir jāpērk degviela. Vai tas ir pareizi?

Ugunsdzēsējiem ir jāspēj operatīvi rīkoties drošā un mūsdienīgā ekipējumā, taču uz izsaukumiem viņi brauc ar padomju okupācijas laikā ražotām mašīnām.

Ir jāieliek stūrakmeņi valsts kibernetikas sistēmai, tās pārvaldībai, jāiegulda atbilstoši finanšu un cilvēku resursi. Digitālie rīki tiek izmantoti, lai valstij nedraudzīgi iekšēji un ārēji spēki slēptā veidā ietekmētu valsts politiku un ekonomiku.

Tādēļ uzskatu, ka iekšlietu sistēmā ir nepieciešams laicīgi veidot attiecīgi sagatavotu un izglītotu kibernetikas vienību. Ir pēdējais laiks to darīt, jo mēs esam tieši hibrīdkara fokusā un mūsu sagatavotība nav pietiekoša.

Neapmierinošs ir pirmstiesas izmeklēšanas procesa ilgums un kvalitāte, taču pēc Policijas akadēmijas likvidācijas specifiskā izglītība, kāda nepieciešama izmeklētājiem un operatīvajiem darbiniekiem, netiek adekvāti piedāvāta.

Latvijai ir nepieciešams moderns izmeklētāju un

operatīvo darbinieku mācību centrs. Es ceru, ka šī gada budžetā tam jau tiks atvēlēti attiecīgi līdzekļi. Tas nav tik vienkārši, to uzbūvēt dažos mēnešos, tas ir vairāku gadu darbs, bet tas ir jāsāk.

Ir pakāpeniski jāizlīdzina arī lielās atalgojuma atšķirības starp, piemēram, iekšlietu jomu un bruņotajiem spēkiem.

Iekšlietu joma pārāk ilgi nav uzskatīta par valsts budžeta prioritāti, es vēlos aicināt jūs, godātie deputāti, apzināties, ka tā tas nevar turpināties.

V

Dāmas un kungji!

Mums visiem kopā jāiedziļinās un jāatrod jēdzīgs risinājums problēmai, kas kļūst arvien redzamāka: Latvija atpaliek.

Un šī atpalicība ir strukturāla.

Par spīti pēdējā ceturkšņa straujajam IKP pieaugumam, Latvijas ekonomika ilgtermiņā atpaliek no Lietuvas un Igaunijas. Mēs parasti bijām otrajā vietā aiz Igaunijas, bet starplaikā mēs esam jau aiz Igaunijas un Lietuvas. Un šeit ir strukturālas problēmas.

Arvien biežāk mūsu valsts atrodama Eiropas Savienības reitingu beigu galā. Eiropas inovāciju rezultātu pārskatā Latvija ir trešā no beigām. Produktivitātes rādītājos mēs esam ceturtnie no beigām.

57 % Latvijas iedzīvotāju nav digitālo pamatprasmju. Šis rezultāts Eiropas salīdzinājumā tiek vērtēts kā kritisks.

Mums ir mazākais informācijas un komunikācijas tehnoloģiju darbinieku skaits proporcijā no nodarbināto kopskaita. Modernā sabiedrībā tā tas nevarētu būt.

Vēl varētu minēt joprojām lielo ēnu ekonomikas iespaidu, administratīvos šķēršļus uzņēmējdarbībai un tā tālāk.

Tomēr es vēlos koncentrēt jūsu uzmanību, godātie deputāti, uz galveno iemeslu Latvijas atpalicībā. Tas redzams Latvijas valsts nespējā piedāvāt visiem saviem pilsoņiem vērtīgāko resursu – kvalitatīvu izglītību mūža garumā.

Mūsu izglītības, zinātnes, tehnoloģiju un ekonomikas politikas nav bijušas savstarpējā sazobē, tās nav bijušas saslēgtas vienotā ķēdē, kur visi posmi darbotos ar vislielāko atdevi.

Tieši tas ir iemesls Latvijas strukturālajai atpalicībai. Es atkārtoju – tas ir redzams arvien vairāk un vairāk. Tādēļ jums šajā atlikušajā gadā ir šis apburtais loks ir jāpārcērt.

Es aicinu Saeimu pievērst īpašu uzmanību šādiem virzieniem:

Pirmkārt, ir beidzot jāveic ilgstoši aizkavētā skolu tīkla sakārtošana. Tās mērķis ir novērst būtisko atšķirību zināšanu kvalitātē dažādās skolās. Zināšanas nedrīkst būt atkarīgas no bērna skolas vai dzīves vietas. To veicinās arī administratīvi teritoriālā reforma. Tā kā šeit šis darbs ir jānoslēdz līdz galam. Es ceru, ka šī Saeimas sasaukuma laikā tas tiks izdarīts.

Otrkārt, augstskolu reforma ir jāturpina, un, liekot lietā mērķtiecīgu finansējumu, jānovērš sadrumstalotība un jāsekmē augstskolu izcilība un starptautiskā konkurētspēja.

Un treškārt, es aicinu jūs jau nākamajā gadā palielināt Latvijas zinātnes bāzes finansējumu, kas šobrīd ir katastrofāli zems. Tas, rēķinot no IKP, ir trīs reizes mazāks nekā vidēji Eiropas Savienībā. Kolēģi, vai jūs neredzat starpību starp to, ko mēs gribam panākt un to, kas mēs esam? Un tas ir jūsu rokās, šo atpalicības galveno faktoru mazināt. Nevis likvidēt uzreiz jau šajā gadā, bet sākt mazināt.

Zemie ieguldījumi zinātnē neļauj attīstīties inovācijām. Savukārt valsts kapitālsabiedrību un privāto uzņēmumu ieguldījumus inovācijās kavē administratīvie šķēršļi.

Es aicinu jūs nopietni pievērsties šķēršļiem, kas kavē Latvijas attīstību.

Latvijas tauta ir pelnījusi dzīvot modernā un labklājīgā valstī. Un tas lielā mērā ir atkarīgs no jums, dārgie kolēģi.

VI

Dāmas un kungi!

Nobeigumā es vēlos īsi pakavēties pie diviem likumprojektiem, kurus šajās dienās iesniegšu Saeimai.

Pirmais likumprojekts piedāvā grozījumus Ministru kabineta iekārtas likumā.

Ir daudzas jomas, kurās mūsu dinamiskais laiks pieprasa ciešu un elastīgu dažādu ministriju un pārvaldes iestāžu kopdarbību. Likuma grozījumi piedāvā vajadzīgos instrumentus šāдай pārnozaru sadarbībai. Ar 1922. gada izpratni par valdības darbu un struktūru šodienas modernajā un kompleksajā valstī vairs nepietiek.

Tādēļ šis likumprojekts paredz nākamajai Saeimai, nākamajai valdībai iespēju iecelt politiski atbildīgu amatpersonu – valsts ministru – uz kabineta darbības, vai uz konkrēta uzdevuma izpildes laiku noteiktā pārnozaru politikas jomā. Ir jābūt politiski atbildīgam cilvēkam šeit Saeimā, Ministru kabinetā, kurš šīs specifiskās jomas, kas mums patlaban nav nosegtas ar politiku (kas visā Eiropā ir nosegtas ar politiku), arī pārvalda pie mums un ir atbildīgs par to.

Otrs likumprojekts attiecas uz partiju finansēšanu. Valsts budžeta finansējuma palielinājums bija pareizs un nepieciešams politisks lēmums. Sabiedrībai lētāk izmaksā valsts finansētas, nevis korumpētas partijas. Tomēr, jau pieņemot regulējumu, bija skaidrs, ka vairākas normas būs jāprecizē. Toreiz mani ierosinājumi palika nesaklausīti.

Likumprojekta būtība ir šāda: ja kādas partijas Saeimas frakcija ir beigusi pastāvēt vai tās locekļu skaits samazinājies par 2/3, partija zaudē finansējuma daļu, kas tai piešķirts par iegūtajām balsīm Saeimas vēlēšanās, taču tiek saglabātas citas finansējuma komponentes, sevišķi bāzes finansējums, jo partija jau vēl var atkopties. Taču savu uzdevumu tā vairs nepilda, jo vēlētais par to balsoja tādēļ, ka tā ar savu frakciju spētu ietekmēt valsts politiku. Ja tā to vairs nav spējīga, tad vairs nav attaisnojuma tālākam finansējumam par šīm balsīm. Šie grozījumi varētu uzlabot sabiedrības uzticību partiju sistēmai, kura mums ir jāstiprina.

Godātie Saeimas deputāti!

Jums priekšā ir ražīga darba gads. Es novēlu jums neklausīties populisma sirēnu vilinošajās balsīs. Nereāliem solījumiem cilvēki netic, neizpildītus solījumus atceras, vairāksolišana nedarbojas.

Solītāju netrūks. Bet to, ka piena upes krīseļa krastos nemēdz būt, norādīja jau klasiķis.

Lai mums visiem sekmīgs šis darba cēliens Latvijas tautas un valsts labā!

<https://www.president.lv/lv/jaunums/valsts-prezidenta-egila-levita-saeimas-rudens-sesijas-plenarsedes-atklasanas-runa-2021-gada-2-septembri>